

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-176>

УДК [336.14:331.5:35.07]:377/378.014.543.063](477)"20"

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРОЮ ВИПУСКНИКІВ

MODERN APPROACHES TO FINANCING HIGHER AND VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF GRADUATES' CAREER MANAGEMENT

Сас Світлана Петрівна

доктор філософії в галузі знань «Управління та адміністрування»,
доцентка кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9142-1959>

Сновидович Ірина Григорівна

доктор філософії в галузі знань «Управління та адміністрування»,
доцентка кафедри економіки та публічного управління,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5058-8661>

Sas Svitlana, Snovydyovych Iryna

Ivan Franko National University of Lviv

Стаття присвячена актуальним питанням фінансування закладів вищої і професійної (професійно-технічної) освіти України з урахуванням трансформаційних процесів в системі державного управління та викликів євроінтеграції. Проаналізовано еволюцію державної політики у сфері фінансування освіти, зокрема, впровадження формульного підходу, який враховує показники освітньої, наукової, міжнародної діяльності, а також важливий аспект – працевлаштування випускників. Обґрунтовано напрями удосконалення механізмів фінансування ЗВО та ЗП(ПТ)О, необхідність диверсифікації джерел фінансування, зокрема, через підвищення рівня участі роботодавців. На основі проведеного SWOT-аналізу формульного фінансування закладів освіти визначено ключові переваги, ризики та можливості, які формують нову парадигму управління фінансовими ресурсами в Україні, що поступово трансформується від кількісного до результативного підходу.

Ключові слова: заклади вищої освіти, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, фінансування освіти, ринок освітніх послуг, управління кар'єрою випускника, працевлаштування, роботодавці, трансформаційні процеси.

The article is devoted to the current issues of financing higher and professional (vocational and technical) education institutions in Ukraine, taking into account the transformation processes in the public administration system and the challenges of European integration. It is determined that the financing of educational institutions has not only resource, but also strategic importance for the formation of human capital and the management of the career development of graduates. The evolution of state policy in the field of financing education is analyzed, in particular, the implementation of a formulaic approach that takes into account indicators of educational, scientific, international activities of higher education institutions, as well as an important aspect – the employment of graduates. It is emphasized that new approaches orient the system towards effectiveness, transparency and a close relationship between the quality of educational programs, the demand of employer companies and the needs of the labour market. The significance of the employment indicator as a strategic indicator of the effectiveness of educational activities, which directly affects the amount of funding for educational institutions, is revealed. The practical consequences of the introduction of the updated formula for the distribution of budget funds are determined, including stimulating the development of popular specialties, increasing the competitiveness of universities, and intensifying interaction with employers. Trends in the financing of vocational education are analyzed, in particular, the introduction of a dual form of education that combines state, local, and private resources. Directions for improving the mechanisms for financing

higher education and vocational education institutions are substantiated, as there is the need to diversify sources of funding, in particular, by increasing the level of employer participation. The SWOT analysis of formulaic financing of educational institutions which identifies key advantages, risks and opportunities that form a new paradigm of educational resource management in Ukraine is presented. It is substantiated that the modern model of financing domestic educational sector is gradually transforming from a quantitative to a performance-based approach, where the central criterion is the success of employment and professional realization of graduates, which ensures a stable relationship between education, economy, social development and post-war reconstruction of Ukraine.

Keywords: higher education institutions, vocational and technical education institutions, education financing, educational services market, graduate career management, employment, employers, transformation processes.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки знань та глобалізації ринку праці питання ефективного фінансування закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти України набуває особливої актуальності. Освітня система має не лише забезпечувати високий рівень підготовки фахівців, але й створювати умови для їхнього успішного працевлаштування та побудови кар'єри. Відповідно, моделі фінансування закладів освіти тісно пов'язані з якістю надання освітніх послуг, конкурентоспроможністю випускників та їхньою інтеграцією в сучасний ринок праці.

З огляду на це, важливим є пошук і впровадження сучасних підходів до фінансового забезпечення закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти, які б враховували потреби держави, роботодавців і самих здобувачів освіти. Такий підхід дає змогу розглядати фінансування не лише як процес розподілу ресурсів, але й як інструмент стратегічного управління кар'єрним розвитком випускників, орієнтований на підвищення їхньої мобільності, професійної адаптивності та довгострокових можливостей на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ринку освітніх послуг, системи вищої і професійно-технічної освіти, їхньому розвитку та фінансовому забезпеченню приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Статівка Н. В. й Косенко А. В. [3] у своїх дослідженнях аналізують сутність і основні функції державного регулювання ринку освітніх послуг, а також його ефективність. Моделі та підходи щодо визначення змісту фінансування вищої освіти, механізми залучення додаткових коштів вивчали вітчизняні науковці О. П. Кириленко [4], О. В. Жадан [4], Л. В. Юрчишена [5]. Водночас О. В. Квасниця, Н. І. Драчук [6] і О. В. Кушнірецька, Н. Р. Синюра-Ростун, О. І. Матійчук й ін. [7] досліджували вектори модернізації бюджетного фінансування, фінансові механізми розвитку професійної освіти в Україні через

пошук альтернативних джерел та резервів економії коштів. Анісімова О. Ю., Белінська Г. В., Крищенко К. Є. [8] вивчали основні механізми, моделі та міжнародний досвід фінансування професійної освіти.

Литовські дослідниці В. Pranevičienė, А. Pūraitė [9] провели аналіз моделей фінансування та методів державної підтримки системи вищої освіти. Abuselidze G., Beridze L. [10] вивчають моделі фінансування професійної освіти розвинених країн їхній вплив на економіку та досліджують освітню політику Грузії. Вплив професійно-технічної освіти на економічне зростання і розвиток країн, роль її у прогресі технологій досліджували індійські науковці Preeti Dixit, R. Ravichandran [11]. Також вони аналізуються економічні переваги професійно-технічної освіти, включаючи створення робочих місць, збільшення кількості кваліфікованих працівників, підвищення продуктивності, зменшення бідності та внесок у ВВП.

Варто зазначити, що враховуючи виклики сьогодення на вітчизняному ринку освітніх послуг та ринку праці, потребує подальшого дослідження ефективність формульного фінансування закладів вищої та професійної освіти в контексті забезпечення підвищення їхньої конкурентоспроможності, якості освітніх послуг, кар'єрної траєкторії випускників і збалансування регіонального розвитку. Актуальним є пошук збалансованих підходів до фінансування, здатних забезпечити прозорість розподілу ресурсів, підвищення результативності використання бюджетних коштів і стимулювання інноваційного розвитку системи освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану та обґрунтування напрямів удосконалення механізмів фінансування закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням показників зайнятості і кар'єрного розвитку випускників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система фінансування вітчизняних

закладів вищої (ЗВО) та професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) перебуває на етапі трансформації, що викликана як внутрішніми соціально-економічними змінами, так і процесами євроінтеграції України, зокрема, в освітньо-науковий простір та до недавнього часу була побудована переважно на кількісних показниках (контингент здобувачів освіти, обсяги державного замовлення тощо). У зв'язку з цим реформування фінансового забезпечення ЗВО та ЗП(ПТ)О розглядається не лише як необхідність оптимізації використання державних ресурсів, а й як стратегічний інструмент формування людського капіталу. Існуючі підходи в достатній мірі не враховують результативність освітньої діяльності. Показники працевлаштування випускників, траєкторія, динаміка їхньої професійної кар'єри визначають не тільки рівень якості наданої освітньої послуги, конкурентоспроможність закладу освіти, а й ефективність використання ним бюджетних коштів. Перехід до підходів фінансування, орієнтованих на досягнення результативності здійснюваних процесів, диверсифікацію джерел надходжень закладу, в тому числі через посилення взаємодії з бізнесом, роботодавцями, здатний забезпечити більш тісний зв'язок між освітніми програмами, які реалізуються у ЗВО, ЗП(ПТ)О та потребами ринку праці країни. Саме в такому контексті сучасні моделі фінансування освітніх закладів набувають ключового значення для розвитку кар'єрних траєкторій їхніх випускників, оскільки визначають якість і доступність освітніх послуг, можливості професійної реалізації молоді та дорослих фахівців.

У сфері фінансування освіти Україна демонструє відносно високі показники. Так, у 2024 році сукупні видатки на освіту становили 348,4 млрд грн, з яких 172,0 млрд грн припадало на державний бюджет та трансферти. Безпосередньо на вищу освіту було спрямовано 46 млрд грн. Вперше у 2024 році з державного бюджету було виділено ґрантову підтримку для здобуття вищої освіти 13 тисячам осіб на загальну суму 143,9 млн грн [1].

За допомогою статистичних даних за 2021 рік розглянемо фінансування освітніх послуг в системі ВО та П(ПТ)О (табл. 1).

До державного сектору, який займає лівову частку у структурі фінансуючих організацій, належать окремі Міністерства, Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Національне агентство України з питань державної служби, Служба безпеки України, Національна академія педагогічних наук України, Обласні бюджети / Місцевий уряд. Загалом відсоток в структурі сукупних витрат на освіту щодо підготовки фахівців на здобуття вищої освіти становить 28,7, а професійної (професійно-технічної) – 5,1 (табл. 1). Водночас в державному секторі ВО займає 23,9 % сукупних витрат, а П(ПТ)О – 5,1 %.

На основі табл. 2 розглянемо джерела фінансування ЗВО та ЗП(ПТ)О. Відсоток бюджетного фінансування (державний і місцевий бюджети) вищої освіти складає 75,4, а професійної (професійно-технічної) – 89,45. Водночас на недержавний сектор (приватні фірми та корпорації, домашні господарства) припадає відповідно 24,6 та 10,55 відсотків.

Таблиця 1

Розподіл витрат на освіту за фінансуючими організаціями та постачальниками послуг у 2021 році

	Всього витрат	Післясередня, не вища освіта (ПТО)	% ПТО в структурі сукупних витрат на освіту	Вища освіта (короткий цикл, бакалаврат або його еквівалент, магістратура або її еквівалент) та докторантура або її еквівалент	% СВО в структурі сукупних витрат на освіту
Державний сектор	280 179 395,0	14 187 786,4	5,1	66 888 578,8	23,9
Недержавний сектор	29 368 226,6	1 672 679,6	5,7	21 822 356,9	74,3
Усього	309 547 621,6	15 860 466,0	5,1	88 710 935,7	28,7

Джерело: сформовано на основі [2]

Таблиця 2

Джерела фінансування закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти (2021 рік)

Джерела фінансування	ЗВО	ЗП(ПТ)О
Державне фінансування (державне замовлення)	61,93	2,95
Місцеві бюджети (обласні, міські)	13,47	86,5
Приватне фінансування (платне навчання – кошти фізичних та юридичних осіб)	23,08	8,53
Співфінансування з роботодавцями (партнерство з бізнесом)	1,52	2,02

Джерело: сформовано на основі [2]

Основне джерело фінансування більшості ЗП(ПТ)О місцевий бюджет (як бачимо 86,5 %), зокрема, обласний через регіональне замовлення. Держзамовлення на підготовку робітничих кадрів стосується лише окремих професій, де є дефіцит кадрів або важливість для національної безпеки та інфраструктури, а підтримка ЗП(ПТ)О з державного бюджету також відбувається через надання субвенцій для розвитку їхньої матеріально-технічної бази.

Можна зазначити, що на сьогодні роль держави у підготовці фахівців займає значне місце. Проте, зважаючи на виклики часу, економічну нестабільність і пріоритетність національної економіки, тенденції спрямовані на зниження частки участі державних та місцевих бюджетів, все більше ЗВО та ЗП(ПТ)О зобов'язані здійснювати пошук та залучати додаткові джерела фінансового забезпечення, зокрема, на розвиток закладу. Вагомим в цьому може бути співпраця з роботодавцями. З табл. 2 видно, що частка участі роботодавців у фінансуванні підготовки фахівців в ЗВО та ЗП(ПТ)О є досить низькою і становить у 2021 році не більше 2 %.

Теоретична частина освітньої послуги фінансується державою або закладом освіти, практична – роботодавцями (підприємства беруть участь у навчанні й забезпечують матеріально-технічну базу, лабораторії, практику). Це зміцнює зв'язок освіти з ринком праці, підвищує релевантність навичок, може зменшити витрати системи, якщо роботодавці фінансово і матеріально вкладаються. Разом із тим виявлено низку проблемних аспектів, зокрема, обмежену зацікавленість частини роботодавців у співпраці з закладами освіти, недостатній рівень координації між учасниками освітнього процесу та ринку праці, а також потенційні ризики нерівності доступу до якісної практичної підготовки в регіонах із низьким рівнем розвитку підприємницького сектору.

Для підвищення рівня участі роботодавців різних сфер діяльності до фінансування підготовки фахівців у ЗВО чи ЗП(ПТ)О вважаємо доцільним:

- використання механізмів державно-приватного партнерства;
- впровадження системи чи елементів дуальної освіти;
- створення навчальних центрів, лабораторій на базі підприємств;
- укладання договорів про співпрацю – стажування, проходження практики здобувачів освіти, стипендії, підвищення кваліфікації працівників, проведення конференцій, спільних заходів тощо;
- залучення приватного сектору до освітнього процесу, шляхом долучення до розроблення освітніх програм, що відповідають їхнім потребам, викладання окремих дисциплін як практиків;
- надання роботодавцям податкових пільг або інших стимулів за участь у фінансуванні освіти;
- державне пільгове кредитування для підприємств, що інвестують в освіту та підготовку фахівців у ЗВО чи ЗП(ПТ)О.

Як зазначають дослідниці Н. В. Статівка, А. В. Косенко держава на ринку освітніх послуг вищої школи виконує три групи функцій: забезпечення інституційно-правової основи діяльності ринкових суб'єктів; надання освітніх послуг в рамках бюджетного фінансування, і контроль над діяльністю закладів освіти з метою забезпечення належної якості освітніх послуг; забезпечення взаємозв'язку факторних ринків з ринком освітніх послуг, а також нормального інвестиційного клімату для залучення коштів приватного сектору в сферу вищої освіти [3].

Водночас дослідники пропонують модернізацію механізму фінансового забезпечення професійної освіти через: залучення приватних коштів у функціонування та реформу-

вання ПТО шляхом впровадження дуальної освіти (дуальне фінансування); створення галузевих цільових фондів фінансування професійної освіти, внески до яких будуть здійснювати усі суб'єкти господарювання певної галузі, а отримувати кошти – учасники системи дуальної підготовки, які навчають учнів за певною робітничою спеціальністю для відшкодування витрат на оплату праці робітників, задіяних у підготовці кадрів за дуальною формою навчання; оптимізація мережі закладів професійної освіти; оптимізувати бюджетні витрати на функціонування професійної освіти шляхом передачі у відання профільної школи навчання за обов'язковою програмою загальної середньої освіти; забезпечити розвиток мережі профільних центрів для реалізації дієвої профорієнтаційної діяльності у закладах загальноосвітніх навчальних закладах ліцейного типу [6; 7].

Провівши детальний аналіз наукових і нормативно-правових документів литовські дослідниці стверджують, що система вищої освіти може фінансуватися різними способами, які обираються залежно від цілей держави та суспільства у сфері вищої освіти, проте не може забезпечувати якість і ефективність лише за рахунок державних ресурсів, тому в усіх моделях фінансування вищої освіти закладам надається можливість заробляти та залучати приватні кошти, джерела яких можуть бути різними. Водночас, на їхню думку, формульне фінансування є дієвим інструментом розподілу основних ресурсів, однак не завжди здатне забезпечити стимулювання якості або сприяти більшій справедливості у сфері вищої освіти [9].

Формування та нарощування фінансового потенціалу українських ЗВО можливе, зокрема, шляхом: розширення їхньої фінансової автономії, пошук та залучення додаткових джерел фінансування, надання освітніх послуг, активне провадження профорієнтаційної й маркетингової діяльності, обґрунтованої цінової політики, кредитування здобуття освіти, стипендії і ґранти для навчання, мотивація працівників, проведення наукових досліджень, науково-дослідних робіт на замовлення, розвиток інноваційної діяльності, заснування науково-інноваційних центрів, інтенсифікація проєктної діяльності ЗВО, використання механізмів державно-приватного партнерства, надання додаткових платних послуг, а також діяльність і розвиток фандрайзингу, зокрема залучення стейкхолдерів, випускників до підвищення можливос-

тей закладу, створення ендаумент-фонду [12]. Важливо зазначити, що практично усі запропоновані заходи підвищення фінансової спроможності ЗВО можуть бути застосовані і у ЗП(ПТ)О.

Починаючи із 2020 року розподіл видатків державного бюджету між ЗВО здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146 [13] на основі показників їхньої освітньої, наукової та міжнародної діяльності. Положення Постанови спрямовані на посилення прозорості фінансування, врахування пріоритетів державного замовлення та підвищення ефективності використання бюджетних коштів у сфері освіти. Комплексний показник діяльності ЗВО державної форми власності розраховується за формулою із врахуванням таких показників як: розрахунковий контингент здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення; масштабу діяльності; регіональної підтримки; наукової діяльності; міжнародного визнання; працевлаштування випускників. Постанова зазнавала змін, удосконалювалась в процесі її реалізації, а з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році дію постанови було призупинено на два роки у зв'язку із обмеженням Державним бюджетом і мінімальною забезпеченістю життєдіяльності ЗВО.

Важливим, на нашу думку, є підхід до визначення обсягів фінансування стабільної діяльності закладів. У формулі враховуються такі показники, як базовий обсяг фінансування минулого року, коефіцієнт стабільності, динаміка зміни розрахункового контингенту студентів та індекс зміни посадових окладів. Ключову роль відіграє розрахунковий контингент здобувачів освіти, який трансформує фактичну кількість студентів у показник з урахуванням індексів, які можна визначити: за рівнем освіти, формою навчання та спеціальністю. Це свідчить про те, що вагомими у фінансовому вимірі стають спеціальності, які є більш трудомісткими чи мають вищу суспільну значущість (наприклад медицина, інженерія, інформаційні технології).

Окремої уваги заслуговує питання зв'язку формули фінансування із працевлаштуванням випускників. Застосування у формульному розподілі показника працевлаштування випускників відбулося у 2025 році та визначається він за допомогою проведення моніторингу зайнятості випускників. Також спостерігаємо опосередкований вплив через такі механізми: державне замовлення і ґранти орі-

ентуються на потреби ринку праці; спеціальності з вищими показниками працевлаштування мають вищі індекси у формулі; дуальна форма навчання, яка безпосередньо сприяє працевлаштуванню, стимулюється індексом 1,2. Додатково в документі передбачено фінансування витрат на практики, стажування (наприклад у військово-морських спеціальностях), що також посилює взаємозв'язок освіти з майбутньою зайнятістю студентів.

Зазначимо, що наказом МОН України № 101 від 02 лютого 2022 р. [14] було затвер-

джено методичні рекомендації з проведення моніторингу зайнятості випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти і визначення показника працевлаштування для формульного розподілу. Таким чином створено нормативно-правову базу для використання індикатора зайнятості до механізму фінансування ЗВО. Перспективним виглядає застосування коефіцієнта працевлаштування як коригувального множника до вже існуючої формули. Це забезпечить взаємозв'язок між результативністю працевлаштування,

Таблиця 3

**Формульний розподіл видатків бюджету на вищу освіту:
зміни, вплив на фінансування та зв'язок із працевлаштуванням**

Формула / елемент	Ключові зміни (Постанова № 417, 2025)	Вплив на фінансування ЗВО	Зв'язок із працевлаштуванням
Загальний обсяг (F)	Розподіл на ФС (соціальні виплати), ФГ (гранти), ФД (підготовка здобувачів)	Чіткіший поділ коштів; поява окремого грантового блоку	Гранти орієнтовані на затребувані спеціальності, що відповідають потребам ринку праці
Підготовка здобувачів (ФД)	Формула: $ФД = F - ФС - ФГ$; подальший розподіл за ЗВО	Гнучкіший механізм розподілу, врахування індексів і масштабів	Через держзамовлення орієнтується на спеціальності з високим попитом
Розрахунковий контингент (РК)	Удосконалено індекси рівня освіти (I_r), форми навчання (I_f), спеціальності (I_s)	Більша «вага» спеціальностей з високим індексом; додаткове фінансування для дуальної освіти ($I_f=1,2$)	Дуальна освіта сприяє швидшому працевлаштуванню; спеціальності з високим попитом отримують більше ресурсів
Фінансування стабільної діяльності (ФДС _i)	Залежить від базового обсягу, коефіцієнта стабільності, РК, індексу посадових окладів	Забезпечує фінансову передбачуваність ЗВО	Заохочує університети утримувати контингент у пріоритетних спеціальностях із добрими перспективами зайнятості
Коефіцієнт масштабу діяльності (M_i)	Визначається кількістю студентів на держзамовленні + отримувачі грантів	Великі й конкурентні ЗВО отримують додаткові ресурси	Чим більше студентів обирають спеціальності з високими шансами на працевлаштування, тим більший масштаб закладу
Фінансування практик і стажувань	Включено у витрати (наприклад, пально-мастильні матеріали для практики курсантів)	Підтримка практичної складової навчання	Сприяє інтеграції студентів у професійне середовище та підвищує їхні шанси на роботу
Показник працевлаштування (Наказ МОН № 101)	Методика моніторингу та розрахунку затверджена у 2022 р., інтегрована у Формулу в 2025 р.	Може стати коригувальним множником у майбутніх редакціях	Прямо пов'язує обсяги фінансування з результатами працевлаштування випускників

Джерело: сформовано на основі [14; 15]

кар'єрного зростання випускників університетів з обсягами фінансування, що буде більш прозорим та ефективнішим.

Проаналізуємо за допомогою табл. 3 ключові зміни до підходів формульного фінансування, які запроваджені з 2025 року, взаємозв'язок їх із працевлаштуванням випускників ЗВО, що стимулює університети активніше працювати над залученням абітурієнтів, у тому числі через ґрантові програми, та зберігати конкурентоспроможність на освітньо-науковому ринку послуг, зокрема, і світовому, формувати якісний та практикоорієнтований освітній процес.

На нашу думку, запропоновані зміни у формульному розподілі фінансування мають кілька практичних наслідків, а саме: ЗВО отримують стимули розвивати ті програми, які є найбільш затребуваними на ринку праці і мають високі індекси у формулі. Це сприяє вирівнюванню освітньої пропозиції відповідно до потреб економіки та запиту вітчизняних компаній-роботодавців. Завдяки механізму ґрантів і коефіцієнту масштабу діяльності ЗВО зростає конкуренція між закладами, адже вони зацікавлені у збільшенні контингенту та якості абітурієнтів, а також у підвищенні привабливості своїх освітніх програм. Поєднання якісної освіти й успішного працевлаштування випускників формує підґрунтя для зростання бюджетної підтримки ЗВО.

Щодо моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти він здійснюється на основі даних Реєстру застрахованих осіб Пенсійного фонду України та проводиться станом на 1 листопада попереднього року, враховує рівень зайнятості випускників, які здобули свій останній ступінь вищої освіти у період від 36 до 48 місяців до цієї дати. За результатами сформовано звіт з моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти за період з 1 листопада 2023 року до 1 листопада 2024 року [16]. Для кожної моніторингової особи визначається статус: зайнятий, умовно зайнятий або незайнятий. Особливу увагу приділено спеціальностям в галузях освіти / педагогіки та охорони здоров'я, де здійснюється моніторинг зайнятості за здобутою освітою, що дає можливість простежити запит й інтеграцію випускників цих спеціальностей на сучасному ринку праці.

Моніторинг дає можливість враховувати не лише загальну зайнятість, а й якісну відповідність освіти і роботи, що є критично важливим для професійних галузей. Загалом, показник

працевлаштування стає стратегічним інструментом оцінки ефективності ЗВО. Він інтегрує освітні результати з потребами ринку праці та перетворюється на один із ключових факторів формульного фінансування. Якісна освіта, доповнена практичним компонентом й ефективними кар'єрними сервісами, які пропонують відділи кар'єрного розвитку та працевлаштування, підвищує рейтинг закладу, забезпечує йому додаткове фінансування і водночас формує позитивний імідж у студентів та роботодавців.

Якщо розглядати ЗП(ПТ)О то відповідно до прийнятого у 2025 році Закону України "Про професійну освіту" [17] спостерігаємо також зміну підходів до розподілу фінансування обсягів видатків з місцевих бюджетів для здобуття професійної освіти, професійних кваліфікацій і здійснення його за допомогою формули з урахуванням таких параметрів: базовий обсяг фінансування; кількість здобувачів професійної освіти, в тому числі із соціально вразливих верств населення та/або з особливими освітніми потребами; пріоритетність професійних кваліфікацій, що визначається один раз на рік на основі досліджень ринку праці, здійснених центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції; відсоток виконання плану набору за попередній рік; відсоток випускників, яким професійні кваліфікації присвоєно кваліфікаційними центрами; відсоток працевлаштування випускників за здобутою професійною кваліфікацією; кількість осіб, які у попередньому році успішно завершили навчання за короткостроковими програмами навчання, перепідготовки/підвищення кваліфікації; обсяг залучених коштів з додаткових джерел фінансування, не заборонених законом.

В умовах глобальних змін системи фінансового забезпечення вітчизняних ЗВО та ЗП(ПТ)О формульне фінансування постає як інноваційний механізм, що поєднує розподіл бюджетних коштів із результативністю освітньої діяльності. Його запровадження дає змогу враховувати показники працевлаштування випускників, масштаб освітньої діяльності, наукові досягнення та міжнародне визнання, що створює нову парадигму управління ресурсами в освіті. Для комплексної оцінки цього підходу доцільним є застосування SWOT-аналізу (рис. 1), який дасть можливість виявити сильні та слабкі сторони, а також можливості й загрози, пов'язані з його реалізацією.

Сильні сторони • Прозорість і об'єктивність розподілу коштів • Орієнтація на результативність (працевлаштування, якість освіти) • Стимулювання дуальної освіти та практичної підготовки • Гнучкість через індекси спеціальностей	Слабкі сторони • Ризик концентрації ресурсів у великих закладах освіти • Недостатнє врахування специфіки окремих спеціальностей • Слабка якість даних про працевлаштування • Можливість викривлення стимулів (зниження академічних вимог)
Можливості • Розвиток фінансової автономії ЗВО та ЗП(ПТ)О • Залучення додаткових джерел фінансування (ґранти, партнерства) • Модернізація освітніх програм • Цифровізація моніторингу зайнятості та управління даними	Загрози • Політична та економічна нестабільність • Ризики скорочення бюджету • Маніпуляції з показниками працевлаштування • Нерівний доступ до ресурсів між регіонами • Відсутність нормативної бази для участі бізнесу

Рис. 1. SWOT-аналіз формульного фінансування закладів освіти України

Джерело: сформовано авторками

Формульне фінансування є перспективним інструментом модернізації освітньої системи України, який дає можливість поєднати фінансову підтримку з реальними результатами освітньої діяльності. Його ефективність залежить від здатності закладів освіти адаптуватися до нових вимог, забезпечити якісну підготовку фахівців, розвивати партнерства з роботодавцями та впроваджувати цифрові механізми моніторингу. Водночас важливо враховувати ризики, пов'язані з нерівністю доступу до ресурсів, якістю даних та нормативною підтримкою, що потребує подальших досліджень і вдосконалення політики у сфері фінансування освіти.

Висновки. В умовах дефіциту бюджетних ресурсів інвестиції держави у підготовку фахівців повинні відповідати реальним потребам ринку праці, що є економічно ефективною та соціально-орієнтованою моделлю фінансування закладів освіти. У статті здійснено аналіз еволюції державної політики у сфері фінансування освіти в умовах трансформаційних процесів, зумовлених переходом до нових моделей суспільного розвитку, що передбачає переосмислення принципів бюджетного забезпечення та інституційних механізмів фінансування освітньої сфери. Рівень фінансування ЗВО і ЗП(ПТ)О України, що визначається як обсягом бюджетних асигнувань, так і власними надходженнями,

залученими коштами, дедалі більше набуває стратегічного значення, оскільки воно не лише забезпечує функціонування установ, а й визначає якість освітніх послуг, конкурентоспроможність випускників та їхню інтеграцію в ринок праці.

Підходи формульного фінансування ЗВО та ЗП(ПТ)О передбачають розподіл бюджетних коштів на основі системи показників: масштабу закладу – кількості здобувачів освіти, науково-дослідницьких результатів, якості підготовки фахівців, зайнятості і працевлаштування випускників тощо. Заклади, які досягають кращих результатів, отримують більше коштів. Це заохочує їх до якості й ефективності, адаптуватись до ринку праці та інновацій, стимулює оптимізацію, можливість фокусуватись на результатах, а також до залучення більшої кількості студентів, конкуренції між закладами.

Запровадження формульного фінансування, що враховує показники працевлаштування, дає змогу орієнтувати освітню політику на результативність, підвищення ефективності використання бюджетних коштів та розвиток кар'єрних траєкторій молоді. Такий підхід стимулює заклади освіти до активного впровадження дуальної освіти, розширення практичної складової навчання, посилення співпраці з роботодавцями та розвитку кар'єрних сервісів. Водночас диверсифікація

джерел фінансування – через гранти, фандрайзинг, державно-приватне партнерство, наукові проекти – сприяє фінансовій автономії і стійкості закладів освіти, особливо в умовах економічної нестабільності. Також для більш успішної реалізації формульного фінансування необхідне вдосконалення нормативної бази, посилення цифровізації процесів та забезпечення рівного доступу до ресурсів.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері охоплюють оцінку ефективності формульного фінансування в динаміці, порівняльний аналіз моделей фінансування в країнах ЄС, дослідження впливу дуальної освіти

на працевлаштування, а також вивчення інституційної спроможності ЗВО до залучення додаткових ресурсів. Важливим напрямом є аналіз взаємозв'язку між якістю освіти, рівнем зайнятості випускників та обсягами фінансування, що дає можливість формувати більш справедливую і прозору систему підтримки закладів освіти. У цьому контексті показник працевлаштування перетворюється на ключовий індикатор ефективності освітньої діяльності, інтегруючи освітні результати з потребами ринку праці та забезпечуючи підґрунтя для стратегічного управління людським капіталом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фахівці з вищою освітою на ринку праці України: сучасні реалії. Національний інститут стратегічних досліджень. 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/fakhivtsi-z-vyshchoyu-osvitoyu-na-rynku-pratsi-ukrayiny-suchasni> (дата звернення: 26.08.2025).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 24.08.2025).
3. Статівка Н.В., Косенко А.В. Сутність і функції державного регулювання ринку освітніх послуг. *“Вчені записки” Харківського гуманітарного університету “Народна українська академія”*. 2023. Том XXIX. С. 56-66. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7938918>.
4. Кириленко О., Жадан О. Модель фінансування вищої освіти в Україні: зміна пріоритетів. *Світ фінансів*. 2023. Вип. 2. С. 140-154. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1613>.
5. Юрчишена Л. В. Модель фінансування вищої освіти: поняття та практичні результати впровадження в Україні. *Освітня аналітика України*. 2021. № 3(14). С. 17–32. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/01/2_Yurchishena_314_2021_17_32.pdf.
6. Квасниця О.В., Драчук Н.І. Вектори модернізації бюджетного фінансування професійної освіти в Україні. *Фінансове забезпечення сталого розвитку: збірник наукових праць кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету*. 2022. Вип. 2. С.107-111. URL: <https://surl.lu/erbifc>.
7. Кушнірецька О., Синюра-Ростун Н., Матійчук О., Тур О., Бек І. Три слони професійно-технічної освіти. *Освітня політика: портал громадських експертів*. 2019. URL: <http://education-ua.org/ru/articles/1329-tri-sloni-profesijnotekhnichnoji-osviti> (дата звернення: 15.09.2025).
8. Анісімова О.Ю., Белінська Г.В. Крищенко К.Є. Удосконалення фінансування професійної (професійно-технічної) освіти на основі міжнародного досвіду. *Освітня аналітика України*. 2024. № 4 (30). С. 41-50. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/4_Anisimova_Belinska_Kryshchenko_430_2024_41-50.pdf.
9. Pranevičienė B., Pūraitė A. The financing methods of higher education system. 2010. *Jurisprudence*. № 4 (122). P. 335-356. URL: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/9c3d0f54-17d7-4131-8564-dda0d10c0c71/content>.
10. Abuselidze1 G., Beridze L. Financing models of vocational education and its impact on the economy: Problems and perspectives. SHS Web of Conferences 66, 01001. ERPA. 2019. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196601001>.
11. Preeti Dixit, Ravichandran R. The Impact of Vocational Education on Economic Growth and Development across the G20 Countries. *Indian Journal of Vocational Education*. 2023. Vol. 35. P. 57-68. URL: <https://ejournals.ncert.gov.in/index.php/ijve/article/view/4638>.
12. Сас С. П. Фінансовий потенціал закладів вищої освіти України в умовах трансформаційних змін: дис. ... д.філософ : 072 – Управління та адміністрування. Фінанси, банківська справа та страхування. 2022. 307 с.
13. Постанова Кабінету Міністрів України “Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності” № 1146 від 24.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF> (дата звернення: 04.10.2025).
14. Наказ МОН України “Про затвердження Методичних рекомендацій з проведення моніторингу зайнятості випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти і визначення показника працевлаштування для Формули розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої

освіти" № 101 від 02.02.2022. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-z-provedennya-monitoringu-zajnyatosti-vipusknikov-zakladiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-i-viznachennya-pokaznika-pracevlashtuvannya-dlya> (дата звернення: 04.10.2025).

15. Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146 і від 3 березня 2020 р. № 191" № 417 від 11.04.2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-2025-%D0%BF#n10> (дата звернення: 04.10.2025).

16. Звіт з моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2025/05/07/zvit-z-monitorynhu-pratsevlashtuvannya-2023-2024-rozmishcheno-07-05-2025.pdf> (дата звернення: 04.10.2025).

17. Закон України "Про професійну освіту" № 4574-IX від 21.08.2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text> (дата звернення: 23.09.2025).

REFERENCES:

1. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzen. (2025). *Fakhivtsi z vyshchoyu osvitoju na rynku pratsi Ukrainy: suchasni realii* [Specialists with higher education in the labor market of Ukraine: current realities]. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/fakhivtsi-z-vyshchoyu-osvitoju-na-rynku-pratsi-ukrayiny-suchasni> (accessed 26.08.2025).

2. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 24.08.2025).

3. Stativka, N. V., & Kosenko, A. V. (2023). *Sutnist i funktsii derzhavnogo rehulivannia rynku osvitnikh posluh* [The essence and functions of state regulation of the educational services market]. *Vcheni zapysky Kharkivskoho humanitarnoho universytetu 'Narodna ukrainska akademiia'*, vol. 29, pp. 56–66. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7938918> (in Ukrainian).

4. Kyrylenko, O., & Zhadan, O. (2023). *Model finansuvannia vyshchoi osvity v Ukraini: zmina prioritetiv* [Model of higher education financing in Ukraine: changing priorities]. *Svit finansiv*, no. 2, pp. 140–154. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1613> (in Ukrainian).

5. Yurchyshena, L. V. (2021). *Model finansuvannia vyshchoi osvity: poniattia ta praktychni rezultaty vprovadzhennia v Ukraini* [Model of higher education financing: concept and practical implementation results in Ukraine]. *Osvitnia analityka Ukrainy*, no. 3(14), pp. 17–32. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/01/2_Yurchyshena_314_2021_17_32.pdf (in Ukrainian).

6. Kvasnytsia, O. V., & Drachuk, N. I. (2022). *Vektory modernizatsii biudzhethnogo finansuvannia profesiinoi osvity v Ukraini* [Vectors of modernization of budget financing of vocational education in Ukraine]. *Finansove zabezpechennia staloho rozvytku: zbirnyk naukovykh prats kafedry finansiv im. S. I. Yuriiia Zakhidnoukraiinskoho natsionalnogo universytetu*, no. 2, pp. 107–111. URL: <https://surl.lu/erbifc> (in Ukrainian).

7. Kushniretska, O., Syniura-Rostun, N., Matiichuk, O., Tur, O., & Bek, I. (2019). *Try slony profesiino-tekhnichnoi osvity* [Three pillars of vocational education]. *Osvitnia polityka: portal hromadskykh ekspertiv*. URL: <http://education-ua.org/ru/articles/1329-tri-slony-profesijnotekhnichnoji-osviti> (accessed 15.09.2025).

8. Anisimova, O. Yu., Belinska, H. V., & Kryshchenko, K. Ye. (2024). *Udoskonalennia finansuvannia profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity na osnovi mizhnarodnogo dosvidu* [Improving the financing of vocational education based on international experience]. *Osvitnia analityka Ukrainy*, no. 4(30), pp. 41–50. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/4_Anisimova_Belinska_Kryshchenko_430_2024_41-50.pdf (in Ukrainian).

9. Praneviciene, B., & Pūraitė, A. (2010). The financing methods of higher education system. *Jurisprudence*, no. 4 (122), pp. 335–356. URL: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/9c3d0f54-17d7-4131-8564-dda0d10c0c71/content> (in English).

10. Abuselidze, G., & Beridze, L. (2019). Financing models of vocational education and its impact on the economy: Problems and perspectives. *SHS Web of Conferences*, 66, 01001. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196601001> (in English).

11. Dixit, P., & Ravichandran, R. (2023). The impact of vocational education on economic growth and development across the G20 countries. *Indian Journal of Vocational Education*. Vol. 35, pp. 57–68. URL: <https://ejournals.ncert.gov.in/index.php/ijve/article/view/4638> (in English).

12. Sas, S. P. (2022). *Finansovi potentsial zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zmin* [Financial potential of higher education institutions of Ukraine in the conditions of transformational changes] (Dissertation for the Doctor of Philosophy Degree). 072 – Finance, banking and insurance. 307 p. (in Ukrainian).

13. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2019, December 24). *Pro rozpodil vydatkiv derzhavnogo biudzhetu mizh zakladamy vyshchoi osvity na osnovi pokaznykiv yikh osvitnoi, naukovoї ta mizhnarodnoi diialnosti* [On the distribution

of state budget expenditures among higher education institutions based on indicators of their educational, scientific and international activities] (Postanova No. 1146). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF> (accessed 04.10.2025).

14. MON Ukrainy. (2022, February 2). Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii z provedennia monitorynhu zainiatiosti vypuskniviv zakladiv vyshchoi ta fakhovoi peredvyshchoi osvity i vyznachennia pokaznyka pratselashchuvannia dlia Formuly rozpodilu vydatkiv derzhavnoho biudzhetu na vyshchu osvitu mizh zakladamy vyshchoi osvity [On approval of methodological recommendations for monitoring employment of graduates and determining the employment indicator for the formula of budget allocation]. Nakaz No. 101. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-z-provedennya-monitoringu-zajnyatosti-vipuskniviv-zakladiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-i-viznachennya-pokaznika-pracevlashtuvannya-dlya> (accessed 04.10.2025).

15. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025, April 11). Pro vnesennia zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 hrudnia 2019 r. № 1146 i vid 3 bereznia 2020 r. № 191 [On amendments to the resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1146 and No. 191]. Postanova No. 417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-2025-%D0%BF#n10> (accessed 04.10.2025).

16. MON Ukrainy. (2025, May 7). Zvit z monitorynhu pratselashchuvannia vypuskniviv zakladiv vyshchoi ta fakhovoi peredvyshchoi osvity [Report on employment monitoring of graduates of higher and professional pre-higher education institutions]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2025/05/07/zvit-z-monitorynhu-pratsevashtuvannya-2023-2024-rozmishcheno-07-05-2025.pdf> (accessed 04.10.2025).

17. Verkhovna Rada Ukrainy. (2025, August 21). Zakon Ukrainy Pro profesiinu osvitu № 4574-IX [Law of Ukraine On vocational education No. 4574-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text> (accessed 23.09.2025).